

Arsenie Boca, *Cărarea împărăției*. Particularități morfosintactice și retorico-pragmatice

Luminița Hoarță Cărăușu
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Cărarea Împărăției was written by Arsenie Boca, between 1946 and 1949, being continuously ”polished” during these years, as Monahia Zamfira Constantinescu declares in her work *Notă asupra Ediției I (Note on the First Edition)*. I used The Fifth Edition of the book, the Priest Conf. Dr. Simion Todoran and Monahia Zamfira Constantinescu edition, Deva, 2006, Publishing of the Romanian Saint Orthodox Episcopate of Arad, 358 pages. In *Notă asupra Ediției I (Note on the First Edition)*, it’s mentioned that the quotations from the Holy Scripture were given by Arsenie Boca according to the 1936 edition of the Holy Scripture and the 1939 edition translated by the Priests Prof. Vasile Radu and Gala Galaction. Our study highlights and analyse the main *morphologic, syntactic, rhetoric* and *pragmatic* particularities of Arsenie Boca’s book, *Cărarea Împărăției*.

Cărarea Împărăției a fost scrisă de către Arsenie Boca, între anii 1946 și 1949, fiind, în toți acești ani, continuu „șlefuită”, după cum mărturisește Monahia Zamfira Constantinescu, în *Notă asupra Ediției I*¹. Am utilizat Ediția a V-a a cărții, ediție îngrijită de Preot Conf. Dr. Simion Todoran și Monahia Zamfira Constantinescu, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, Deva, 2006, 358 p. În *Notă asupra Ediției I*, se menționează faptul că citatele din Sfânta Scriptură au fost date de Arsenie Boca după ediția din 1936 a Sfintei Scripturi și ediția din 1939 tradusă de Preoții Prof. Vasile Radu și Gala Galaction (Boca 2006: 345). Este o evidență faptul că, avînd în vedere formația teologică a lui Arsenie Boca, multe dintre particularitățile morfosintactice și retorico-pragmatice ilustrate și luate în discuție, în lucrarea de față, reprezintă rezultatul influenței pe care a avut-o asupra autorului textului analizat lectura textelor vechi religioase.

A. Particularități morfologice

I. Utilizarea locuțiunilor verbale

O particularitate a textului pe care îl propunem spre analiză constă în frecvența întrebuițare de către autor a *structurilor analitice, la nivel morfologic*, de tip *locuțiune verbală* (în lucrarea de față, vom face referire, de asemenea, la tipuri de *structuri analitice, la nivel de flexiune* (vezi, în acest sens, A. *Particularități morfologice*, II. *Diateza*, III. *Infinitivul* și IV. *Viitorul*) și la un tip de *structură*

¹ Vezi, în acest sens, Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, Ediția a V-a, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe române a Aradului, Deva, 2006, *Notă asupra Ediției I*, p. 338.

analitică la nivel sintactic (vezi, în acest sens, B. *Particularități sintactice*, I. *Predicatul complex*). Oferim câteva exemple de locuțiuni verbale excerptate din textul *Cărării Împărăției*:

„Prin urmare, calea mântuirii e chiar cărarea pe care a mers Dumnezeu Însuși ca om adevărat, *făcându-ni-se pildă* întru toate” (p. 14);

„De aceea Dumnezeu îngăduie să vină asupra lor amăgiri puternice, ca *să dea crezământ* minciunii și *să cadă sub osândă* toți cei ce n-au crezut adevărul, ci au îndrăgit nedreptatea” (p. 15);

„Căci până acum nelegiuitul a scornit peste 800 de secte, luntri sau biserici mincinoase, în care pe mulți îi *ia de minte* și-i duce cu el” (p. 15);

„Poate că, pentru vreun gând rău asupra vieții sale, el la vreme îți *aduce aminte*, sub formă de necuviință, greșeala ce era s-o faci asupra-i.” (p. 46);

„În vremea noastră circulă multe cărți care cuprind comunicări de dincolo. Aceste comunicări, mai ales cele care se dau pe sine a fi din partea sfinților sau chiar ale Mântuitorului însuși, fără voie ne conduc la comparația lor cu Sfintele Evanghelii. La o atare confruntare *se dau de gol*.” (p. 75);

„Calitatea literară, fondul, înălțimea gândirii, totul *dau de gol* un fals nerușinat și nemaipomenit de îndrăzneț, pe care nu cred să-l poată face sufletele celor mutați de la noi, ci numai tatăl minciunii și hristoșii mincinoși” (p. 75);

„(Atunci) Și Eu *îmi voi aduce aminte* de legământul Meu cu părinții lor, și de pământ *îmi voi aduce aminte*.” (p. 94);

„Mulțime de oameni însă nici *grijă n-au* de cuvintele chemării acesteia, oricât le-ar vedea cu ochii și ar trece prin ele.” (p. 97);

„Asta, până nu-i afli prima spărtură a minții, de la care apoi toate meșteșugurile vicelanului trebuie *să-și dea arama pe față*.” (p. 184);

„Dacă socotim datoria părinților de a-și supraveghea și de a-și preveni copiii, la vreme, despre aceste noutăți gingașe, firește că răspunderea căderilor nu rămâne numai în seama copiilor, sau a lui Dumnezeu, ci părinții *au să dea seama*.” (p. 241).

II. Diateza

Am selectat, din cadrul textului cărții, structurile analitice, la nivel de la flexiune, care reprezintă concretizarea, în planul expresiei și în cel al conținutului, a diverse valori din cadrul diatezelor:

1. activă

1.a. valoarea obiectivă (verbe active pronominale obiective):

„astfel, *arătându-se* nemulțumit, nu primește decât bâta” (p. 19);

„Sufletul însă care *se mântuiește* este acela care nu mai trăiește pentru sine, ci pentru Dumnezeu” (p. 24);

„Viața și dragostea lui întregă este numai Dumnezeu, care-l face să uite de sine, iar când revine în lumea aceasta, *se urăște* pe sine.” (p. 24);

„*Nu ne propovăduim* pe noi, ci Dumnezeu *Se propovăduiește* prin noi, singurul care are dreptul *să Se propovăduiască* pe Sine, fiind în stare să ne mântuiască.” (p. 89).

1.b. valoarea posesivă (verbe active pronominale posesive):

„cei ce *și-au adunat și și-au strămutat* unite toate puterile făpturii lor de la lume și vicii spre Dumnezeu, aceștia sunt cei ce au biruit lumea și pe ei înșiși.” (p. 24);

„Biserica e datoare să-și cruțe fiii de ispita căderii între tâlharii cei de duh; de aceea oprește lucrul acesta *și-și previne* credincioșii cu sfatul Sfântului Pavel, dat Tesalonicenilor, iscoditori și ei de taine.” (p.76);

„Trebuie să-i prinzi momeala pe care a înghițit-o și care, de cele mai adesea, e căderea la laude, cu care tatăl minciunii *și-a mângâiat* pruncul iubirii de sine, pe care l-a clocit cu atâta osârdie cel amăgit de minte.” (p. 184).

2. reflexivă

2.a. valoarea impersonală²:

„Căci multe din cele ce ni *se întâmplă*, ni *se întâmplă* spre îndrumarea noastră” (p. 19);

„Mai înainte de a se zidi omul și cele văzute, în lumea nevăzută a îngerilor, *s-a întâmplat* o ne bună noutate: Lucifer și ceata sa au vrut să fie ei mai presus de Dumnezeu.” (p. 132);

„*S-a întâmplat* că lucruri clare ca lumina zilei să fie înțelese de oameni cu totul pe dos.” (p. 209);

„Înțelegem, prin urmare, cum *se face* că s-a întunecat Dumnezeu așa de tare în ochii păcătoșilor, încât aceștia ajung de bună credință, în răutatea necredinței care i-a cuprins și li *se pare* că abia acum au ajuns la “adevăr”.” (p. 87).

2.b. valoarea dinamică:

„Preoția Bisericii urmărește ca nici unul din fiii Tatălui să *nu se învrăjbească* în sine însuși, sau să se rupă din obște și din dragostea lui Hristos” (p. 17);

„Bunătațea ta îi arde, și *se trudesce* să te scoată de vină cu tot felul de ponoase” (p. 18);

„iar dacă scapă de aceste bucurii mincinoase, dăruindu-le Dumnezeu în schimb adevărate bucurii duhovnicești, cad în primejdie de a *se îndrăgosti* așa de tare de propriul lor suflet, pentru faptul că se face curat, încât sufletele lor se sting și se pierd” (p. 24).

3. pasivă

Diateza pasivă are, în textul analizat, două forme:

3.1. pasivul reflexiv, formă a diatezei pasive în cadrul căreia complementul de agent nu este, de obicei, exprimat:

„Cu tot dinadinsul se atrage luarea aminte ca toată lupta aceasta să *nu se ducă* fără îndrumarea unui duhovnic iscusit” (p. 22).

² În *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă (GALR II 2005: 159), se vorbește, în cadrul construcțiilor reflexive, despre valoarea *impersonal-pasivă*. Se încadrează, în aceasta valoare, următoarele exemple excerptate din textul propus spre analiză: „De aceea *se zice* că în orice hotărâre avem libertatea voinței, adică puțința de-a alege ce vrem.” (p. 177-178); „*Se vede* că, de la o vreme, nu se mai mulțumea să rămână simplu săpaș de rând, ci și-a pus în minte necuviința de-a intra în tainele din viața buruienilor.” (p. 214).

3.2. pasivul format din verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat³, formă însoțită sau nu de complementul de agent:

„Unii s-au învrednicit încă de aici să petreacă nevăzut cu sfinții, *să fie cercetați* de Maica Domnului și de Puteri cerești și chiar pe Domnul să-l vadă.” (p. 18);

„Iată prima ispitire prin plăcere: diavolul L-a creat om, văzându-L pe El mărturisit la Botez de Tatăl și primind, ca om, pe Duhul înrudit, din ceruri, și mergând în pustie ca *să fie ispitit* de el.” (p. 28);

„Iar pentru că a luat femeia altuia, și femeia sa *va fi luată* de alții dinaintea ochilor săi.” (p. 41);

„Aci vorbim numai despre necazurile vieții de pe urma păcatelor, și care, prin usturimea lor, au darul *să fie crezute* de cel ce trece prin ele.” (p. 89);

„Dumnezeu îi prevenise pe mai marii templului prin vedenia lui Zaharia proorocul, ca să ia aminte, că și ei *vor fi ispitiți*.” (p. 31);

„În această luptă încă *suntem scutiți* prin rânduiala dumnezeiască de a-l vedea în toată ființa sa prezentă. (p. 33);

„Ea *a fost creată* pentru ca să se bucure de bunătatea dumnezeiască.” (p. 131).

III. Infinitivul

Infinitivul are o frecvență relativ mare, în textul analizat, Arsenie Boca utilizând timpul prezent al modului infinitiv, în numeroasele definiții pe care le propune și în variate teoretizări:

„Gândul acesta iată cum îl exprimă Sf. Maxim Mărturisitorul, definind virtutea răbdării: „*A sta* neclintit în împrejurări aspre și a răbda relele; *a aștepta* sfârșitul ispitirii și *a nu da drumul* iușimii la întâmplare; *a nu vorbi* neînțelept, nici *a gândi* ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu” (p. 19);

„*A nu admite* existența personală a îngerilor căzuți și *a nu recunoaște* influența lor asupra vieții sufletului, asupra minții cu deosebire, dovedește fie un raționalism sec și trufaș, fie o ignoranță a suficienței de sine. *A admite* răul ca pe un principiu paralel binelui înseamnă că ne cufundăm în adâncuri neguroase de istorie, când n-aveam o revelație precisă și deplină a realităților spirituale.” (p. 25);

„*A nu avea* gânduri e tot așa de cu neputință, ca și *a crede* că poți opri vântul, dar, cu orânduire dumnezeiască, vin și vremuri fără furtună.” (p. 200);

„*A ajunge* la o explicație, în cazul nostru, e tot una cu o cufundare în infinitul mic viu, precum în materia moartă, avem infinitul mic, electronul, care nu mai e materie, ci energie.” (p. 219);

³ În *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă, se vorbește și despre un așa-zis *pasiv lexical* (numit și *pasiv cu marcă zero*) care „are în vedere formele verbului, toate provenind de la verbele tranzitive, caracterizate prin includerea trăsăturii [+ Pasiv] ca trăsătură semantică inerentă, fără nicio marcă pasivă exterioară” (GALR II 2005: 137). Am identificat, în cadrul textului *Cărării Împărăției*, următoarele tipuri de exemple care se înscriu în *pasivul lexical* sau *pasivul cu marcă zero*: „*Blestemat* de ei, se purta cu îndelungă răbdare.” (p. 31); „*Ființa* ei, *dată* în toate lucrurile care o alcătuiesc, de la primul mineral până la înger, e o ființă împărțită.” (p. 131).

„A nu ști și a recunoaște aceasta, nu e totdeauna o vinovăție – uneori e chiar virtute; însă a ști puțin, și a face gălceavă că știi totul, asta e descalificare și rușine, și totdeauna o vinovăție.” (p. 233);

„A nu lucra cu valorile, în sensul în care le-a rostuit Dumnezeu, înseamnă a ieși din ierarhie și a face anarhie.” (p. 279-280);

„A găsi în tine pe Hristos, Cel cu Cruce, temelia ta dumnezeiască, și a clădi pe ea viața ta, a dezvolta viața lui Hristos în viața ta, asta e învierea ta din morți, înainte de învierea cea de obște.” (p. 327).

IV. Viitorul

În urma analizei întreprinse, am observat că sînt utilizate, în textul propus spre analiză, mai multe forme de viitor:

1. Forma cu verbul auxiliar a vrea la prezent urmat de infinitivul prezent al verbului de conjugat:

„Iar dacă nu ne împăcăm cu pârâșul acesta, câtă vreme suntem cu el pe cale, drumeți prin viața aceasta, avem cuvântul lui Dumnezeu, că El *va asculta* pâra și-i *va da dreptate*, și ne *va băga* în chinurile iadului.” (p. 87).

2. Forma cu verbul auxiliar a avea la prezent urmat de infinitivul prezent al verbului de conjugat⁴:

„Și fiindcă *avem de a trece* peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașă, iar noi nu suntem decât numai oameni, Iisus Cel cu cruce ne ajută, dăruindu-ne din persoana și viața Sa cele trebuitoare, dar mai presus de firea noastră.” (p. 27);

„Noi muritorii însă *n-avem de a începe* lupta de la arătarea fățișă și personală a protivnicului;” (p. 32);

„Prin darul libertății voinței *avem a sui* de la chip la asemănare.” (p. 178);

„Revelația *n-are a ține pas* cu vremea; nu e cazul adaptării Bisericii la spiritul timpului întrucât toate științele trebuie să ajungă la ce a revelat Dumnezeu.” (p. 210);

„Darul libertății voinței ni l-a dat Dumnezeu, ca pe o mare cinste, și prin el *avem a spori* până la măsuri dumnezeiești.” (p. 178).

3. Forma cu verbul auxiliar a avea la prezent urmat de conjunctivul prezent al verbului de conjugat⁵:

„Proorocul, sau văzătorul înainte al celor ce *au să vie* de la Dumnezeu, i-a făcut înțeleasă legea care atârnă peste fărădelege.” (p. 40).

4. Forma cu verbul auxiliar a avea la imperfect urmat de conjunctivul prezent al verbului de conjugat⁶:

⁴ C. Frâncu consideră că există un viitor de tipul *am a cînta*, structură care are „o pronunțată valoare modală, exprimînd probabilitatea sau posibilitatea” (Frâncu 2009:117).

⁵ C. Frâncu este de părere că acest tip de viitor este rezultat din „forma de tipul *am a cînta*, prin înlocuirea infinitivului prin conjunctiv” (Frâncu 2009:115).

„David era o icoană de mai înainte a lui Iisus, ce *avea să vie*. (p. 52);

„Iar pe biata minte, de unde – după fire – *avea să fie* oglindirea sau răsfrângerea lui Dumnezeu, tronul lui Dumnezeu în om, locul Său cel sfânt, fie că o întunecă afumând-o cu mândria, fie că o aprinde să stea împotriva adevărului, sau într-alte chipuri o sfărâmă și pune într-însa urâciunea pustiirii sau idolul (ideea fixă a) păcatului.” (p. 136);

„Mintea, fiind o putere arzătoare, ca una ce *avea să sălășluiască* într-însa pe Dumnezeu, care încă este foc arzător, acum născocește și aprinde plăcerile trupului, ea însăși fiind reținută astfel în legătură pătimasă cu simțurile!” (p. 213);

„Îmbinarea caracterelor roșu și alb *avea să se cheme* conjuncție; iar desfacerea elementelor în generațiile următoare, *avea să se cheme* disjuncție.” (p. 215).

5. Forma cu verbul auxiliar *a vrea* urmat de conjunctivul prezent al verbului de conjugat⁷:

„Atunci a ieșit Lot și a grăit cu ginerii săi și le-a zis: «Sculați-vă și ieșiți din locul acesta, că *va să piardă* Domnul cetatea». Ginerilor însă li s-a părut că Lot glumește.” (p. 120);

„Satana nu e definitiv biruit pe pământ; abia în împărăția ce *va să vie* oamenii nu se mai însoară și nu se mai mărită.” (p. 156).

6. Forma alcătuită din viitorul I al verbului auxiliar *a fi* urmat de participiul verbului de conjugat (viitorul anterior)⁸:

⁶ În *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă, se vorbește despre „o construcție perifrastică alcătuită din verbul *a avea* (cu paradigmă completă de imperfect) și conjunctivul prezent al verbului care redă procesul comunicat: *aveam să vin, aveai să vii, avea să vină, aveam să venim, aveai să veniți, aveau să vină*. Această construcție exprimă posterioritatea (ca și viitorul), având însă o distribuție limitată – apare doar în context cu verbe cu timpul de referință «trecut», de aceea este denumită și *viitorul în trecut*” (GALR I 2005: 441). Primesc valoare de viitor, în textul analizat, și unele structuri analitice la nivel sintactic (predicat complex), alcătuite din verbul semiauxiliar de modalitate *a avea* la perfect compus / viitor I urmat de verbul principal la conjunctiv prezent: „Cel ce socotește așadar că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se răzvrătește când e lovit – mai ales dacă e conștient de păcatul său – nici nu învinovățește pe acela prin care i-a venit încercarea, căci fie prin acela fie prin altul, el *a avut să bea* paharul judecăților dumnezeiești” (p. 19); „Lăsându-i Dumnezeu în voile lor, iată pe bătrânii poporului, ei, cei datori cu cunoștința, înscriindu-se la o datorie grea, pe care *vor avea să o ispășească* împreună: și rege și popor” (p. 57).

⁷ Referitor la construcția *a vrea* + conjunctivul prezent, C. Frâncu afirmă că aceasta este frecventă în textele dintre 1521 și 1640 și că „primește și valoare de viitor” (Frâncu 2009: 117).

⁸ Am întâlnit, în textul analizat, și forma de *prezumtiv perfect, omonimă* cu cea a *viitorului anterior*: „Cuvântul acesta rămâne adevărat chiar dacă Dumnezeu ar fi făcut numai prima celulă vie și în ea ar fi comprimat toate posibilitățile ulterioare de dezvoltare,

„De aceea au și zis Părinții, mângâind pe oameni: «Că păcătos ca un drac de-ai fi, nu deznădăjdui de puterea lui Dumnezeu», fiindcă oricine, care în primejdie de moarte fiind va chema numele lui Dumnezeu, își va mântui sufletul căci în ce-1 *va fi aflat* moartea în aceea va fi în veci.” (p. 102).

V. Postpunerea auxiliarului și a cliticului⁹

Postpunerea auxiliarului și a cliticului occură, în textul *Căerii Împărăției*, cel mai frecvent, așa cum este firesc, în fragmentele din Sfânta Scriptură pe care le oferă Arsenie Boca, spre ilustrarea ideilor din propriul text (menționăm, din nou, că citatele din Sfânta Scriptură au fost oferite de către Arsenie Boca după ediția din 1936 a Sfintei Scripturi și ediția din 1939 tradusă de Preoții Prof. Vasile Radu și Gala Galaction (Boca 2006: 345)), dar și în textul lui Arsenie Boca, propus spre analiză:

1. În fragmentele din Sfânta Scriptură:

„Înțelepți-te-voi și-ți voi arăta calea pe care trebuie să mergi; sfătuitoarea ta voi fi și ochiul meu va fi asupra ta.” (p. 49);

„Căutat-am pe Domnul și m-a auzit și din toate necazurile m-a izbăvit.” (p. 50);

„Ridicându-și Iisus ochii spre cer a grăit: Părinte, *sosit-a* ceasul! Preamărește pe Fiul Tău, ca și Fiul să Te preamărească.” (p. 83);

„Căuta-voi spre voi și vă voi binecuvânta; roditori vă voi face, vă voi înmulți și voi fi statornic în legământul Meu cu voi.” (p. 91);

„Îndrepta-Mi-voi fața Mea asupra voastră și veți cădea înaintea vrăjmașilor voștri; ei vor domni peste voi și veți fugi, când nimeni nu vă va prigoni.” (p. 91);

până la formele prezente și viitoare, încă nebănuite de noi. Dacă *va fi fost* creația așa, Dumnezeu e cu atât mai mare.” (p. 235-236).

⁹ Referitor la postpunerea cliticelor pronominale și a auxiliarului (în limba română veche), Gabriela Pană Dindelegan își exprimă opinia potrivit căreia „în limba veche, construcții de tipul: făcut-am, spusu-ți-l-am, închinare-aș, pedepsi-l-voi, cu cliticul postpus / cu cliticile pronominale postpuse și cu auxiliarul postpus sunt curente” (Pană Dindelegan 2003: 139). Se afirmă, în literatura de specialitate, de asemenea, că „în latină și în primele faze ale limbilor romanice se obișnuia a pune întâi cuvântul accentuat și apoi pe cel neaccentuat (o conjuncție, adverb sau un pronume aton)” (Frâncu 1982: 83). După cum a arătat W. Meyer-Lübke (*Zur Stellung der tonlosen Objektspronomina*), „pronumele personale atone erau întotdeauna enclitice în latină și în alte limbi indoeuropene, situație păstrată de limbile romanice în faza lor primitivă” (Meyer-Lübke, apud Frâncu 1982: 83); se menționează, de asemenea, că „în româna veche din secolul al XVI-lea encliza pronumelor atone era foarte frecventă atât în textele bisericești, cât și în documentele particulare” (Frâncu 1982: 83). Referindu-se la formele de perfect compus cu auxiliarul postpus din limba română veche (1521-1640), C. Frâncu este de părere că „auxiliarul perfectului compus era postpus participiului la început de frază sau de propoziție, căci regula topicii vechi românești și romanice nu admitea începerea unei structuri sintactice cu un element neaccentuat” (Frâncu 2009: 113).

„*Trimisu-le-ai Duhul Tău cel bun, ca să-i înțeleptească, n-ai lipsit gura lor de mana Ta, și setea le-ai stâmpărat-o cu apă.*” (p. 95);

„*Părutu-s-a în ochii celor nepricepuți că dreptii sunt morți cu desăvârșire și ieșirea lor din lume e o mare pedeapsă.*” (p. 111).

2. În fragmente din textul lui Arsenie Boca:

„În vremea aceea Samuil *trimis a fost* de Domnul către Saul să-i spună (...).” (p. 58);

„Atunci *vedea-vor* pe Cel ce L-au răstignit, venind pe nori, cu putere și cu mărime multă;” (p. 126).

VI. Ocurența formelor iotacizate¹⁰:

„Luăm ca gând de ajutor în darea răspunsului voința lui Dumnezeu, care urmărește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului *să vie*.” (p. 110);

„Cum să poată veni, ei care știu totul, ei care stăpânesc peste oameni, *să vie* în genunchi înaintea unui simplu preot și să-și înșire toate fărădelegile și necazurile lor ?!” (p. 114);

„Iar al treilea e botezul sângelui, care, dacă se întâmplă *să vie* necăutat de noi, de asemenea ne spală toate păcatele, mai ales dacă ne-a venit din hotărâta mărturisire a lui Dumnezeu, Cel în Treime închinat și a Sfintei Sale Biserici. (p. 115);

„Ceilalți însă, vor sta să-și dea sufletul de groază și de așteptarea celor pornite *să vie* peste lume, căci Tăriile Cerului vor fi zguduite.” (p. 126).

VII. Utilizarea frecventă a pronumelui de întărire și a adjectivului pronominal de întărire:

De remarcat, în țesătura textului analizat, cele două modalități de întrebuintare a segmentului lingvistic de întărire, și anume, cea pronominală și cea adjectivală¹¹:

„E Sfânta Liturghie, sau Jertfa cea de-a pururi, despre care a grăit Domnul prin Daniil și apoi *Însuși* ne-a învățat.” (p. 123);

„Atunci, în zilele acelea înfricoșate, pe pământ și în tot trupul, *Însuși* Dumnezeu-Cuvântul vine să cheme pe oameni, pentru cea din urmă oară, însă nu la pocăință, ci la judecată.” (p. 126);

¹⁰ C. Frâncu, urmărind aspecte ale *Morfologiei limbii române dintre 1521 și 1640*, luînd în discuție verbele cu radicalul în *n-*, consemnează utilizarea formei *să vie*, alături de cea a formei *să vinie* (formă iotacizată cu *n'* păstrat), concluzionînd că, în textele dintre 1521 și 1640 folosite spre ilustrare, în *Gramatica limbii române vechi*, „formele refăcute cu *n* apar alături de cele iotacizate, formele iotacizate fiind mai frecvente” (Frâncu 2009: 94).

¹¹ D. Irimia nu este de acord cu susținerea existenței unor corespondente adjectivale ale pronomelor de întărire, deoarece „specificul lor semantic nu rezultă din caracterizarea unui obiect”, ci din „identificarea acestuia cu sine însuși”. Ca atare, lingvistul amintit consideră adjectivalele pronomiale de întărire „pronume cu întrebuintare adjectivală” (Irimia 1997: 111).

„Adică și rațiunea noastră primește o deschidere de orizont la nivelul cu care Dumnezeu însuși vede finalitatea creației Sale.” (p. 147);

B. Particularități sintactice

Sintaxa propoziției

I. Predicatul complex

În cadrul structurilor analitice, la nivel sintactic, care se constituie în diverse tipuri de *predicatul complex*, am identificat, în textul analizat, „predicatul complex cu operator copulativ”, „predicatul complex cu operator aspectual” și „predicatul complex cu operator modal” (GALR II 2005: 255).

1. Predicatul complex cu operator copulativ:

„Aceștia, sau lumea, îți iartă orice ticăloșie ai face, oricât ai îndărăpta cu sufletul, dar nu te iartă nicidecum să le-o iei un pas înainte și *să te faci mai bun*” (p. 18);

„Prin urmare, nicidecum să nu uităm că *ostași* ai lui Dumnezeu *suntem*” (p. 20);

„E lucru știut că sistemul nostru nervos, răvășit de atâtea vicii săvârșite de noi sau de un șir întreg de părinți înaintași, nu suportă impresii prea tari, ca peste toate acestea *să rămână sănătos*.” (p. 32);

„Oamenii aceștia, care boleau de răi ce erau și care nu pricepeau nimic din dumnezeirea Mântuitorului, *reprezintă* acea *coalțiție* a veninului sufletesc contra Mântuitorului.” (p. 53);

„De-acu, după oarecare școală a rătăcirii, când încrederea îi va fi câștigată desăvârșit și-i va fi întărită, prin potriviri de semne prevestite *ajunge încrezut* în sine și în hristosul lui, încât și moarte de om e în stare să facă, întemeindu-se pe Scriptură.” (p. 184).

2. Predicatul complex cu operator aspectual

Predicatul complex care include verbele semiauxiliare de aspect are, în textul *Căderea împărăției*, următoarea structură: verbele semiauxiliare de aspect *a sta*, *a începe* la prezent sau perfect simplu indicativ + verbul ce reprezintă „suportul semantic” (GALR II 2005: 235) la modul conjunctiv, timpul prezent:

„Înțelegem de aici, că atâta vreme cât ținem păcatele nemărturisite, ascunse cu voia, atâta vreme atârnă pedeapsa lor asupra noastră, ca o sabie care *stă să cadă* peste viața noastră.” (p. 42);

„În casa regelui, între ceilalți fii ai săi, *încep să vie* ispite peste ispite.” (p. 43);

„Odată și odată *începe să strige* la noi, pârându-ne înaintea lui Dumnezeu și înaintea noastră de toate fărâdelegile făcute;” (p. 87);

„Dumnezeu ne caută, ne cheamă, ne strigă, dar dacă nu vrem să înțelegem, *începe să ne urmărească* cu primejdii și năpaste.” (p. 102);

„Astfel, pe când regele trecea plângând, un om oarecare, ca din senin, *începu să arunce* cu pietre după el și după tot poporul (...).” (p. 44).

3. Predicatul complex cu operator modal

Am identificat, în textul propus spre analiză, predicatul complex alcătuit din semiauxiliarele de modalitate *a putea* și *a trebui*. Verbul semiauxiliar de modalitate *a putea* intră în distribuție, în cadrul predicatului complex, cu verbul

ce reprezintă „suportul semantic” la modul infinitiv, timpul prezent, diateza activă:

- „căci altfel *nu putem muri* nouă înșine ca să viem lui Dumnezeu” (p. 23);
„Bucuria neînfrânată, chiar cea pentru daruri cu adevărat duhovnicești, te *poate face* să uiți că încă n-ai ieșit cu totul din împărăția ispitelor.” (p. 24);
„*Nu putem rămâne* decât uimiți de dragostea pentru înțelepciunea și iubirea lui Dumnezeu, personificate în Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul.” (p. 35);
„Ca mărturii netrebnice îi știm dragostea cu care ne iubește El, dar nimic de pe pământ *n-o poate spune*.” (p. 35);
„Unul ca acesta trăiește ca un dezlegat de viață și nici o urgie a vremii *nu-i poate face* nimic, decât a-l desăvârși, lămurindu-l ca aurul.” (p. 35);
„Pe cale mântuirii nimeni *nu poate merge* singur de nu se va lăsa condus de mâna nevăzută a Mântuitorului, prin preoții Bisericii, slujitorii Săi văzuți.” (p. 39);
„Înainte lui Dumnezeu *poate greși* chiar și un popor întreg.” (p. 56);
„Nu, asta mândria *n-o poate face*, să vie de bună voie la smerenie.” (p. 114);
„Însă, cine nu pășește la ea, *nu poate trece* mai departe spre culmile desăvârșirii.” (p. 163).

Am identificat, în țesătura textului analizat, predicate complexe alcătuite din verbul semiauxiliar de modalitate *a putea* + verbul ce reprezintă „suportul semantic” la diateza pasivă, cu verbul auxiliar *a fi* la modul infinitiv, timpul prezent:

- „Glasul conștiinței însă, fiind și capătul lui Dumnezeu din fiii Săi, prin firea sa, *nu va putea fi înăbușit* mereu, toată vremea vieții noastre pământești.” (p. 87);
„Această modificare a funcției instinctelor, când nu e păstrată în starea lor originară, *poate fi făcută* în două sensuri opuse: înspre dereglarea lor, când devin patimi, și, în sens opus, înspre convertirea sau sublimarea lor, prin virtute, prin luptă metodică, prin nevoință.” (p. 151).

În *Cărarea împărăției*, am identificat și predicate complexe construite cu ajutorul semiauxiliarului de modalitate *a trebui* + verbul ce reprezintă „suportul semantic” la participiu pasiv¹²:

- „Aceste porunci, care rezumă Scriptura, *trebuie păzite* împotriva cuiva, care vrea să le surpe, *trebuie apărute*, *trebuie trăite* în ciuda firii și a unui potrivnic, altfel nu ne mântuim.” (p. 27);
„*Trebuie trecute* vămile, rușinând încă de aici, de pe pământ, pe vameșii văzduhului, ca la mutarea noastră dincolo, cunoscând ei focul dumnezeiesc ce a ars lucrurile lor din noi, să nu ne poată opri cu vreo datorie neplătită din vremea de acum, vreme rânduită încercărilor.” (p. 54);
„Aci se stabilește, se reflectă, uneori cu iuțea de clipă, ce *trebuie făcut*.” (p. 153);

¹² D. Irimia numește tipul de predicat alcătuit din semiauxiliarul de modalitate *a trebui* + un participiu pasiv „predicat dezvoltat” (Irimia 1997: 372).

„Prin urmare, ostaș al lui Hristos, lupta *trebuie dată* grabnic și după lege.” (p. 174).

II. Elipsa verbului predicat¹³

Reducând redundanța textului, Arsenie Boca omite să exprime verbul *a fi*:

„Înșelăciunea e și mai vădită, întrucât oricare din hristoșii mincinoși, luat în parte, nu e fiul Tatălui; *dovadă* că nu-și lasă ucenicii să zică «Tatăl nostru», deși scrie: «Așa să vă rugați»” (p. 15);

„Apoi, oricare dintre hristoșii mincinoși, luat în parte, nu e fiul Sfintei Fecioare, *dovadă* că-și învață ucenicii să zică rău de Maica Domnului” (p. 16);

„*Rar* să găsești un om care să dea sens religios morții, adică s-o aștepte cu bucurie ca pe-o izbăvire sigură din împărăția păcatului.” (p. 101).

III. Atributul substantival construit cu prepoziția-morfem a genitivului a:

Am identificat, în textul analizat, substantive comune precedate de prepoziția *a*, marcă a cazului genitiv prepozițional. Substantivele precedate de prepoziția-morfem *a* intră în distribuție cu numerale cu valoare adjectivală sau cu adjective ce exprimă cuantificarea:

„Iar precum că de pe pământ se suie pricina păcatelor strigătoare la cer și că din cer coboară răspunsul, avem mărturia îngerilor, trimiși la Lot în Sodoma, în chipul *a* doi *oameni*, căci sodomia locuitorilor striga la cer și chinuia sufletul dreptului.” (p. 119);

„Biserica lui Hristos e sobornicească, adică stă pe temelia celor șapte soboare *a* toată *lumea* și, prin furtunile istoriei, e cârmuită nevăzut de Mântuitorul Însuși” (p. 16).

IV. Complementului direct simplu și dublu exprimat:

În textul *Cărării împărăției*, alternează ocurența complementului direct simplu exprimat (fără dublarea sa cu formele atone ale pronumelui personal) cu cea a complementului direct dublu exprimat:

„Nu după Scripturi au răstignit ei *pe Dumnezeu?*” (p. 16);

„Nebunul însă roagă *pe Dumnezeu* să-l miluiască” (p. 19);

„E bine de observat că Iisus Hristos, întrupat în om adevărat, a biruit *pe diavolul* ca om, iar nu ca Dumnezeu;” (p. 28);

„Unii s-au învrednicit încă de aici să petreacă nevăzut cu sfinții, să fie cercetați de Maica Domnului și de Puteri cerești și chiar *pe Domnul* să-l vadă.” (p. 18).

V. Circumstanțialul de excepție construit cu locuțiunile prepoziționale *fără numai și afară de*

Cele mai frecvente mărci cu care este construit circumstanțialul de excepție, în textul pe care-l analizăm, sînt locuțiunile prepoziționale *fără numai și afară de*:

¹³ Elipsa a fost definită, în literatura de specialitate, ca fiind „omiterea unor elemente necesare, din punct de vedere gramatical sau lexical, pe care vorbitorii le au în minte, fără să fi fost exprimate mai înainte” (Stati 1967: 188).

„Ascultarea aceasta stinge personalitatea de pe planul lumii și, dacă e ceva de capul ascultătorului, toată înzestrarea lui se preschimbă în sfințenie, pe care, de multe ori, se poate întâmpla să n-o știe nimeni *fără numai Dumnezeu*.” (p. 199);

„După cuvântul Sfinților: toată strădania diavolului aceasta era și este ca să desfacă dragostea sufletului nostru de Dumnezeu și s-o lege de orice altceva, *afară de Dumnezeu*.” (p. 135).

VI. Circumstanțialul de relație construit cu locuțiunea prepozițională *cît despre*

O caracteristică a textului *Cărării Împărăției* este utilizarea locuțiunii prepoziționale *cît despre*, marcă a circumstanțialului de relație:

„*Cât despre patimi*, singura lor avuție, prin nevoință cea de bunăvoie, au risipit-o, au ajuns săraci și s-au făcut ca un crin în pustie.” (p. 201);

„Mult necaz s-a întâmplat între oameni de pe urma neînțelegerii în cuvinte. Nu toți înțeleg prin același cuvânt, același lucru. *Cât despre gânduri*, neînțelegerea e și mai mare.” (p. 209).

VII. Predicativul suplimentar:

Funcția sintactică numită de către autorii *Gramaticii limbii române*, ediția nouă, „predicativ suplimentar” (GALR II 2005: 295) este exprimată, la nivelul propoziției, în textul analizat, prin verbe la modul gerunziu și prin adjective propriu-zise:

„El umblă nevăzut de oamenii cu ochi de lut, *căutând* mereu pe frații Săi, *pândind și alergând* după fiecare ins.” (p. 35);

„Tălmăcesc greșit, strâmbă adevărul și se propovăduiesc din Scripturi, mai mult pe ei înșiși decât pe Dumnezeu, *mergând* grăbit spre cea mai de pe urmă sfărâmare și sărire a minții.” (p. 190);

„Ei umblă *răcnind* și caută pe cineva să-i vadă și să-i asculte.” (p. 196);

„*Neascultători*, oamenii tari de cap și betegi la minte de fumul mândriei, nu au parte de darurile sfatului” (p. 66);

„Având aceștia iubire fără minte pe care vor să o cinstească cu daruri mai presus de fire, Dumnezeu îngăduie duhului rău să-i amăgească desăvârșit ca pe unii ce îndrăznesc să se apropie de Dumnezeu, *necurați* la inimă.” (p. 183).

Sintaxa frazei

VIII. Propoziția subiectivă

În textul la care facem referire, propoziția subiectivă apare cu frecvență mare, fiind introdusă fie prin *pronume relativ simplu*, fie prin *pronume relativ compus*:

1. Propoziția subiectivă introdusă prin pronume relativ simplu:

„*Cine* are darul dragostei, al răbdării și al gândului smerit, în vremea de luptă – dacă luptă după lege, iar legea este dragostea – poate vedea lucruri minunate, întoarceri neașteptate la Dumnezeu.” (p. 20);

„*Cine ține la viața lui* o va pierde; iar *cine-și pierde viața lui pentru Mine*, va găsi-o.” (p. 23);

„De aceea zic, *cine vrea* să vadă pe Domnul în veacul fără de sfârșit, după înviere, trebuie să meargă cu El toată calea, iar nu numai până la un loc, sau numai până la o vreme.” (p. 27).

2. Propoziția subiectivă introdusă prin pronume relativ compus¹⁴:

„*Cel ce socotește așadar* că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se răzvrătește când e lovit” (p. 19);

„*Cei ce biruie lumea* nu sunt nicidecum o adunare de neputincioși, o turmă de inactivi, oricât s-ar părea răbdarea răului o slăbiciune a binelui, ci ei sunt ostașii Împăratului, care prin răbdarea Crucii a biruit nu numai lumea, ci și toată stăpânirea morții” (p. 21);

„*Cei ce, prin darul lui Dumnezeu, se izbăvesc și de legăturile dinăuntru ale iubirii de sine*, se poartă și se mărturisesc pe ei înșiși străini și călători aici pe pământ.” (p. 23).

3. Propoziția subiectivă introdusă prin pronume relativ compus, cu subiect reluat în propoziția care include verbul regent

Observăm că, în paginile *Cărării Împărăției*, pot fi identificate propoziții subiective introduse prin pronume relative compuse. Aceste propoziții subiective au corespondent, în propoziția principală ce conține verbul regent, un pronume demonstrativ anaforic coreferent, cu funcția de subiect (subiect reluat, deci dublat)¹⁵:

„*Cel ce nu primește întâmplările* care îl depărtează de patimi, *acela* fuge de ceea ce nu trebuie să fugă.” (p. 102);

„Prin urmare, în vremea năvălirii patimilor, *cel ce-și închide vitejește simțurile și leapădă cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela* a astupat asemenea lui Ezechia izvoarele de apă care sunt în afara cetății și a oprit râul care trecea prin mijlocul cetății.” (p. 171);

„*Cei ce nu urmăresc în viața aceasta nimic mai mult decât să fie fericiți în lume și tihniți în trup, aceștia* n-au război cu diavolul: pe aceștia îi are fără de război.” (p. 173);

¹⁴ Considerăm că pronumele relative compuse *cel ce* și *cei ce* sînt folosite, în text, cu valoare generală, fiind echivalente cu pronumele relativ simplu *cine*. Între pronumele relative care introduc propoziții subiective, în limba veche, C. Frâncu amintește și pronumele relativ compus *cela ce* (Frâncu 2009: 206).

¹⁵ Abordînd problema subiectului dublat (dublu exprimat), autorii *Gramaticii limbii române*, ediția nouă, iau în discuție și tiparul care „cuprinde o sursă referențială, reluată, la distanță, după intercalarea uneia sau a mai multor propoziții, de un pronume demonstrativ anaforic (*acela*)” (GALR II 2005: 334). Vorbînd despre *propozițiile subiective relative* din limba veche, C. Frâncu subliniază faptul că „o caracteristică a subiectivelor introduse prin pronumele relative este aceea că ele sînt redate în regentă prin pronume personale sau demonstrative” (Frâncu 2009: 206). Preluînd termenul din literatura românească de specialitate, C. Frâncu consideră că este potrivit să numim acest tip de propoziții subiective „subiective apozitive” (Frâncu 2009: 206).

„*Cei ce-și întorc mânia și pofta de la cele de aici*, unde altfel ar fi zăcătorit în contra firii, *aceia* scapă de bărbatul sau de femeia dintr-înșii și vin la starea unui suflet de fecioară.” (p. 201).

IX. Propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală

Cu o frecvență mare, occură, în text, propoziția secundară subordonată circumstanțială de cauză introdusă prin jonctivul subordonator *căci*. Același segment lingvistic (*căci*) are, în textul analizat, și un alt rol (nu mai este *marcă raportuală*, marcînd raportul de subordonare și introducînd propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală, ci reprezintă o *marcă discursivă* ce introduce o informație cu vădit caracter *explicativ*, relaționînd, în același timp, explicația de discursul anterior (vezi, în acest sens, Capitolul D. *Particularități pragmatice*, III. *Mărci discursive*, 5. **Căci, că** – *mărci discursive ce introduc o informație cu vădit caracter explicativ, relaționînd, în același timp, explicația de discursul anterior*).

Printre mărcile ce introduc propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală, în textul analizat, amintim conjuncțiile subordonatoare *căci*, *întrucît* și *fîindcă*:

1. Propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală introdusă prin conjuncția *căci*:

„Și totuși n-am scăpat de curse, *căci sunt unii* care-și curățesc sufletul de patimi prin multe osteneți – și sufletul are patimile lui: părerea, slava deșartă și mândria” (p. 24);

„Căci răbdarea răului, iertarea fraților și rugăciunea în ascuns au mare putere înaintea lui Dumnezeu, *căci pentru ele biruie El în locul omului, întorcînd spre bine cele pornite de la lume cu răutate*” (p. 20);

„Chip de umilință desăvârșită ne-a dat Mântuitorul pe cruce: El, Fiul și slava Tatălui, Dumnezeu adevărat, nu s-a împotrivit, ci a primit să treacă prin cea mai de pe urmă umilire cu putință pe pământ, *căci știa* ce putere are umilința.” (p. 53);

„Și nu le trebuie protivnicilor pustiire mai mare în lucrăturile lor, decât răbdarea cu dragoste a necazurilor, *căci ea arde datoriile noastre și toată strădania lor*.” (p. 54);

„Răul, nimicul, păcatul, diavolul nu sunt subiecte sănătoase de gândire, *căci îmbolnăvesc mintea prin asociație de idei*.” (p. 78);

„Dar sufletul nu s-a întunecat de tot, *căci a mai rămas conștiința, ca o stea* ce nu s-a stins de pe cerul Raiului (...)” (p. 134).

2. Propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală introdusă prin conjuncția *întrucît*:

„Căci tot cel ce urăște din invidie și ponegrește cu răutate pe cel ce e mai tare în nevoințele virtuților și mai bogat în cuvântul cunoștinței dumnezeiești e un Saul chinuit de duhul cel rău, *întrucît nu suferă faima și fericirea celui mai bun în virtute și cunoștință*, ci se înfurie cu atât mai tare cu cât nu-l poate ucide pe binefăcător.” (p. 60);

„Deci forța instinctelor – forțele oarbe ale firii, altfel în serviciul vieții rânduie –, crește când degenerază în patimi, *întrucît ele au slăbit stavila cenzurii rațiunii*, iar de acum caută să o surpe cu totul și lumina conștiinței să o stingă.” (p. 154).

3. Propoziția secundară subordonată circumstanțială cauzală introdusă prin conjuncția *fîndcă*:

„Căci pofta cărnii este vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu, *fîndcă* nu se supune legii lui Dumnezeu, și nici nu poate.” (p. 21).

X. Propoziția și fraza apozitivă

În privința realizărilor funcției sintactice de apozitie, la nivelul frazei și al textului, în cadrul textului propus spre analiză, scoatem în evidență frecvența mare cu care apare, în țesătura textului *Cărării Împărăției*, propoziția și fraza apozitivă, primind, uneori, una dintre mărcile funcției sintactice de apozitie, reprezentată de adverbul explicativ *anume*:

1. Propoziția apozitivă:

„El așteaptă ușurarea bolii numai într-un singur fel: *să vadă prăbușindu-se pe unul din cei invidiați*.” (p. 51);

„Din când în când se arată între oameni cât ascultă Dumnezeu de sfinți, când arde într-înșii iubirea de oameni și voiesc să-i scape de vreo mare nedreptate năpăstuită peste dânșii: *ei cer de la Dumnezeu mărturia celui de dincolo de mormânt*.” (p. 68).

2. Fraza apozitivă:

„Dumnezeu a făcut totul din partea Sa, *anume: S-a micșorat pe Sine și S-a făcut om adevărat, întru totul asemănându-Se nouă, afară de păcat, ca să ne arate cărarea cu lucrul și cu persoana Sa*.” (p. 26);

„Asta era osteneala proorocului: *să lucreze cum va ști pocăința din adânc a poporului, ca să vie de la fața lui Dumnezeu cale milostivă de îndreptare, vremuri de reînviore, iar nu osândă și urgență mare*.” (p. 58);

„Cum se ajunge la nebunie e ușor de priceput: *fiecare ședință se poate face numai dacă toți cei din adunare se învoiesc să împrumute din ei o anumită putere nervoasă, trebuitoare spiritului de dincolo, care scrie sau vorbește printr-unul din cei adunați*.” (p. 68);

„Trebuie să știm toți supușii împărăției că suntem făpturi cerești, trimise vremelnic în corturi pământești spre o mare probă și *anume: să vedem și să se vadă încotro înclinăm cu inima și mintea, și înspre ce înclinăm aceea să avem pentru totdeauna*.” (p. 86);

„O altă taină a lui Dumnezeu e și aceasta: *Nu pedepsește toată răutatea tuturor, aici, și numaidecât; precum nici nu slăvește bunătatea tuturor, aici, și numaidecât*.” (p. 112);

„Deci, ori că răsplătește, ori că nu răsplătește, fie binele, fie răul, un lucru e sigur: *că vine o răsplată sigură și veșnică, și că biruiește binele asupra răutății*.” (p. 113);

„Deci vremea de luptă are o mare cumpănă, și *anume: dacă mintea nu-și aduce aminte cu credință de “Doamne Iisuse...” i se întâmplă că încuviințează momeala vrăjmașului*.” (p. 177).

XI. Frecvența utilizare a propozițiilor circumstanțiale cu un anumit specific: conjuncțiile sau locuțiunile conjuncționale care le introduc au corelative în propoziția care include verbul regent

O trăsătură pertinentă a textului de care ne ocupăm este cea care se referă la frecvența utilizare a propozițiilor circumstanțiale *cantitative* (*de măsură*) *progresive*, *de mod propriu-zise*, *condiționale*, *de excepție*, *de cauză*, *consecutive*, *de timp*, *concesive* cu un anumit specific: *conjunțiile* sau *locuțiunile conjuncționale* care introduc aceste tipuri de propoziții circumstanțiale au *corelative* în propoziția care include verbul regent:

1. Circumstanțiale cantitative (de măsură) progresive:

„*Cu cât* cineva stă mai sus pe scara răspunderilor obștești, *cu atât* îi poartă și Dumnezeu o iubire și o grijă mai mare.” (p. 43);

„*Cu cât* invidiosul are parte de mari binefaceri, *cu atât* mai tare fierbe de ciudă, *mai mult* se supără și se mânie.” (p. 52);

„*Pe cât știm*, cât de mare este Samuil între sfinți și de condamnabilă e fascinația magiei, *pe atât* sunt de convins că în acea stare de odihnă completă în care se afla Samuil, n-a putut nici cu voie, nici fără voie să treacă peste prăpastia care separă pe cei răi de cei buni; – fără voie – nu, întrucât ar însemna că s-ar fi permis diavolului să treacă el acea prăpastie și să mute pe acel sfânt proroc din mijlocul cetii celor sfinți în alt loc;” (p. 73);

„*Cu cât* cineva e mai incapabil de-a acționa, *cu atât* devine mai înverșunată văpaia dorințelor, pentru că echilibrul între vise și practica de fiecare zi se rupe tot mai mult...” (p. 166);

„*Pe măsură ce* sporește într-însul lumina dumnezeiască a cunoștinței de sine, *pe aceeași măsură* vede câtă stricăciune i-a făcut vremea închisă în necunoștința de sine.” (p. 202);

„Căci, *cu cât* se silea firea să dăinuiească în viața aceasta, prin naștere, *cu atât* se strângea pe sine mai mult în lanțul legii păcatului, sporindu-se și moartea.” (p. 212-213);

„*Cu cât* notele diferențiale sunt mai accentuate, *cu atât* avem de-a face cu un caracter mai agresiv.” (p. 243).

2. Circumstanțiale de mod propriu-zise:

„*Precum* plăcerea e dascălul păcatelor, *așa* durerea e dascălul înțelepciunii” (p. 49);

„Iar, pe de altă parte, *precum* nu se află vrajbă în Dumnezeu, *așa* să nu se afle nici între cei ce-L au pe El ca temelie a vieții.” (p. 85);

„*Cum* Îl văd *așa* mă vede – așa simt că mă vede – vedere deodată dinspre două părți.” (p. 87);

„*Precum* Taina pocăinței sau mărturisirea este judecata milostivă a lui Dumnezeu, ascunsă sub chip smerit, și iubitorii de smerenie dau de darul acesta, *asemenea* și Sfânta Jertfă a Mântuitorului, din Sfânta Liturghie, ascunde, iarăși sub chip smerit, o taină a ocârmuirii lumii.” (p. 123);

„*Precum* Taina Pocăinței e un dar al Cerului, sub chip smerit, pentru mântuirea fiecărui suflet în parte, *așa* Sfânta Liturghie, marea taină, ascunsă iarăși sub chip smerit, mântuiește lumea (...)” (p. 124);

„*Precum* nu se apropie îngerii buni de sufletul ce s-a dat pierzării, *așa* nu se apropie îngerii răi de sufletele sfinților care, într-o stare de contemplație, se suie la Dumnezeu ca un șuvoi de foc.” (p. 311).

3. Circumstanțiale condiționale:

„Ba chiar **prin aceea** știm că Dumnezeu are grijă de noi, **dacă** vom avea neazuri.” (p. 55);

„**dacă** nu urmăm așa, ci încâlcim viața noastră în toate fărădelegile și spurcăciunile, care îndrăcesc și sufletul și trupul și o ducem așa vreme îndelungată, **atunci** Dumnezeu se desface din viața noastră.” (p. 98);

„**Dacă** oamenii totuși nu se întorc de la rele, nici după asprimea neazurilor, **atunci** vin peste întunecata lume neazuri mai presus de fire.” (p. 119);

„Căci **de** n-ai îndemânare către socoteala aceasta, **atunci** darului vederii tale i se arată un hristos mincinos și urechii tale îi va grăi Satana, care se va da pe sine “Hristos” și te va amăgi desăvârșit.” (p. 196).

4. Circumstanțiale de excepție:

„De fapt ei sunt închiși și legați la minte cu un văl de întuneric care nu se rupe **altfel, decât** numai **când** le izbești păcatele peste obraz.” (p. 58).

5. Circumstanțiale de cauză:

„Cuvântul acestei ocârmuiri a lui Dumnezeu nu l-a ascultat regele; și **de aceea** s-a supărat Dumnezeu și i-a părut rău că l-a pus rege, **căci** nu i-a împlinit porunca întocmai, **cuvântul** care arcuia voia Sa peste veacuri, și „acum” atingea din nou pe oameni.” (p. 60).

6. Circumstanțiale consecutive:

„Creștinii – cu numele – din pricina înmulțirii fărădelegilor care sting Duhul, **asa** se vor slăbi la minte, **încât** de frică mulți se vor lepăda de Hristos și vor primi toată voia rea și vor gusta toată răutatea răului, «căci credința nu este a tuturor»” (p. 121);

„Sfânta Predanie zice că **atâta** a plâns Petru și s-a pocăit, **încât** lacrimile tăiaseră brazde în obraji săi.” (p. 193).

7. Circumstanțiale de timp:

„**Când** ajungem la cunoștința a ceea ce suntem de fapt, că avem o înrudire cu Dumnezeu, că locuiește chiar în structura noastră spirituală, că suntem în pragul liberei alegeri a unei concepții de viață de care să ne ținem chiar de n-om fi pe placul lumii, **atunci** Dumnezeu aprinde candela și luminează toată viața noastră cu concepția creștină despre lume și viață.” (p. 148);

„**Când** în om se întărește această alternativă, a trupului, care acaparează pentru sine și forțele naturale ale sufletului, mintea – conștiința chiar –, **atunci** războiul nevăzut între binele și răul din om ia o formă clinică, psihanalitică” (p. 152).

8. Circumstanțiale concesive:

„**Deși** trăim o vreme îmbrăcați de lumea aceasta, **totuși** ni se întâmplă clipe când fratele vis și sora moarte ne dau târcoale și ne despică făptura în două.” (p. 305).

XII. Modelul sintactic Trebuie + că

Este de remarcat, în cadrul sintaxei textului avut în vedere, ocurența modelului sintactic format din verbul *a trebui* + conjuncția *că*:

„Ar fi interesant de știut întocmai ce înțelegeau Sfinții Părinți, când își disciplinau ucenicii, deprinzându-i să-și aibă neconținut sufletul întreg acolo unde le era și trupul și să se împotrivescă răpirii minții afară din trup. *Trebuie că aci e ceva mai mult decât simpla împrăștiere a fanteziei*, care, nestăpânită, multă slăbire aduce.” (p. 70);

„Iar dacă sunt câte unii răi, fără leac și nu pătesc nimic din necazurile oamenilor, *trebuie că i-a lepădat Dumnezeu și-i lasă să se desăvârșească în rele*, ca să-și ia osândă veșnică, – precum s-a spus la cele pentru Saul.” (p. 112).

C. Particularități retorice

Textul *Cărării Împărăției* este, prin excelență, unul *argumentativ*, deoarece, prin intermediul lui, autorul urmărește „obținerea modificării universului epistemic al interlocutorului; de aceea, se vorbește de strategie argumentativă, eficiența unei argumentări, forța argumentelor” (Roventza 2000: 112). Vom analiza, în continuare, câteva *strategii argumentative* utilizate de către Arsenie Boca, cu scopul de a persuadea destinatarul.

I. Anafora – strategie argumentativă

Una dintre strategiile argumentative utilizate, în textul propus spre analiză, este *anafora*, care, în accepție retorică, înseamnă „repetarea unui cuvânt sau a unei expresii la începutul unor propoziții succesive” (t. n.) (Dascălu 2004 II: 142). Prin repetarea, la începutul propozițiilor succesive, a unui cuvânt sau a unei îmbinări de cuvinte, autorul, Arsenie Boca, atrage atenția asupra unei idei pe care dorește să o scoată în evidență, să o aducă în atenția destinatarului. Ideea nu rămîne neobservată, ci, prin repetarea unor cuvinte sau expresii cu funcție semnificativă, urmează a fi, cu siguranță, descoperită și analizată de către destinatar:

„*Înșelăciunea* e ușor de prins: corăbierul vrăjmaș și hristoșii mincinoși nu au crucea pe catarg, iar înăuntru nu au cele șapte Taine. *Înșelăciunea* e și mai vădită, întrucât oricare din hristoșii mincinoși, luat în parte, nu e fiul Tatălui; dovadă că nu-și lasă ucenicii să zică «Tatăl nostru», deși scrie: «Așa să vă rugăți»” (p. 15);

„*Cine vrea să biruie* această primă piedică în calea mântuirii, are la îndemână aceste trei: răbdarea, iertarea și rugăciunea (...) *Cine vrea să biruie* lumea e dator să ia arma rar folosită a iertării, oricâte necazuri ar pătimi de la oamenii lumii acesteia, ca unul ce vede că frații săi stau legați într-o robie străină, în întunericul necunoștinței de Dumnezeu și de ei înșiși. *Cine vrea să biruie* lumea se roagă Tatălui său în ascuns sau în gând, pentru orice fiu al lui Dumnezeu, oricât de întunecată purtare ar avea și oricâte rele i-ar face.” (p. 19-20);

„*Poate că* și copilul își strigă în ocară sa vreun păcat al părinților, de care trebuia cruțat, fie cu fapta, fie cu gândul. *Poate că*, pentru vreun gând rău asupra vieții sale, el la vreme își aduce aminte, sub formă de necuviință, greșeala ce era s-o faci asupra-i.” (p. 46);

„*Iată* cum, din neascultare și nepocăință, începe calea pierzării care-l duce până în fața morții, lipsit de orice pietate și prăbușindu-l în pierzarea veșnică. *Iată* cum cei cu mintea plină de fumul mândriei și al iubirii de sine până la moarte, neprimind luminile sfatului,

cad din greșeli în greșeli, peste care vin neazuri din ce în ce mai mari; iar sub povara durerilor, cei neascultători se aruncă în deznădejde și în omorârea de sine, prin care iadul îi înghite fără de întoarcere. Căci ucigașii de sine nu au iertare, nici în veacul de acum, nici în veacul ce va să vie; iar Biserica e oprită să se roage pentru iertarea lor. *Iată* de ce au zis Părinții că plata neascultării e pierderea mântuirii;” (p. 77);

„*Iată* cercul vicios pe care-l strâneau cu putere, asupra firii omenești, Domniile și Stăpâniile întunericului, îmbrăcându-se pe ascuns în simțirea cea după fire și povârbind-o spre o lucrare contra firii și contra ascultării de Dumnezeu. *Iată* cum, printr-un sfat rău, îngerii căzuți au surpat raiul virtuții din fire. Vom vedea la vreme, că deodată cu acesta, au stins și lumina cunoașterii. *Iată* așa a întors Adam firea omenească de la calea scurtă a desăvârșirii, înfundând-o în hățișul ascultării străine, ceea ce i-a adus scoaterea din Rai în lumea aceasta”. (p. 133);

„*Iată* ce e o minte îndrăcită: din bună, nebună, care socotește minciuna adevăr și adevărul minciună și azvârle cu spurcăciuni în Dumnezeu, bucurie făcând dracilor. *Iată* o minte legată cumplit, târâtă în robie străină și pierzându-și darul de mare cinste de la Dumnezeu: al libertății voinței și al dreptei socoteli. (...) *Iată* hățișul de patimi și fărădelegi în care războiul vrăjmașului cufundă sufletul celor ce iubesc lucrurile lui și nu le pasă de Dumnezeu: (...) *Iată* și treptele căderii, în număr de 12, pe care alunecă puterile noastre în fiecare din acest hățiș de patimi și păcate: (...)” (p.137-138);

„*Numai atâta* bine putem face, câtă suferință putem ridica de pe el. *Numai atâta* mângâiere putem aduce între oameni, câtă amărăciune putem bea în locul celor ce vrem să-i mângâiem. *Atâta* strălucire va arăta iubirea de Dumnezeu și de oameni în noi, sau atât de puternice vor fi mila și adevărul în noi, câtă văpaie de ură înfruntăm bucuroși pentru Dumnezeu și oameni.” (p. 200);

„*Oare* venirea lui Iisus la nunta din Cana să nu aibă și un înțeles mai adânc ? *Oare* să nu însemneze ceva mai mult, faptul că la nuntă face prima dovadă a dumnezeirii Sale? *Oare* nu trebuie de aici înainte socotit și Dumnezeu ca prezent la nuntă ? *Oare* Dumnezeu nu are nici un cuvânt în biologie?” (p. 214).

II. Chiasmul

O altă figură retorică care se înscrie în grupa *figurilor sintactice*, coresponzătoare *figurilor de construcție* sau *metataxelor* este *chiasmul*. Această *figură de construcție (sintactică) propriu-zisă* este bazată, ca și *anafora* și *epifora*, pe repetiție¹⁶:

„Dacă povătuitorii n-au cuvântul acoperit cu o sporită viață duhovnicească și nu au patimile stinse, n-au cu ce te îndemna la ascultarea desăvârșită, decât cu *puterea mărimii*, sau cu *mărimia puterii*.” (p. 198).

III. Întrebarea (retorică) – strategie argumentativă

Textul *Cărării Împărăției* abundă în întrebări, doar unele retorice, având ca rol principal deschiderea și susținerea unui potențial dialog cu destinatarul. Întrebările inserate în țesătura textului selectat pentru analiză se constituie în *mărci ale*

¹⁶ În literatura de specialitate, se consideră că, în cazul chiasmului, „membrii cu valoare categorială egală nu sunt așezați paralel, ci încrucișat” (Metzeltin 2011: 157).

adresării către destinatar. La câteva dintre întrebări (evident, cele fără caracter retoric, altfel spus, fără „valoare argumentativă intrinsecă” (Rovența 2000: 114)) Arsenie Boca răspunde, însă, cu siguranță, chiar avînd un răspuns, întrebarea îl determină pe destinatar să reflecteze asupra ideii avansate prin intermediul întrebării:

„și în sfârșit să ne gândim la întrebarea Apostolului Pavel: «*Oare s-a împărțit Hristos?*»” (p. 16);

„Totuși ne-am putea întreba: *de ce îngăduie Dumnezeu așa palme peste fața dreptului?* Răspundem că nu este altă cale de sfințire și că, înaintea lui Dumnezeu, nici cerul nu este destul de curat.” (p. 45);

„Mulțumind pentru darurile primite și mai mult se cătrănește de purtarea binefăcătorului. *Ce fiară nu întrec ei prin răutatea năravului lor? Ce sălbăticiune nu depășesc ei prin cruzimea lor?*” (p. 52);

„*Căci de ce a fost invidiat Mântuitorul?* Din cauza minunilor sale prin cei sărmani și oropsiți, cei dintâi chemați la mântuire.” (p. 53);

„*Ce însemnează, deci, problema pe care o discutăm ?* Întrucât vrăjmașul firii omenești e protivnicul nostru al tuturor, el nu are alt gând și altă grijă decât să lovească pe om unde-l doare, rănindu-l de moarte. *Și care altă rană poate fi mai mortală pentru oameni decât a-i îndepărta din apropierea Dumnezeului celui făcător de viață și lăsându-i să se rostogolească de bună voie spre pierzare?*” (p. 74);

„*Cine a chemat pe oameni mai duios decât Iisus, ca să-L cunoască pe Dumnezeu ca Tată, iar pe ei înșiși ca fii și frați ai Săi ?* Iisus, e drept, chema și cu glasul dinafară, dar nimeni, niciodată, n-a grăit mai tainic, mai de-a dreptul conștiinței chemarea Tatălui către fiii Săi, ca El.” (p. 88);

„Omul se roagă de Dumnezeu să-l scape de necazuri și Dumnezeu se roagă de om să-și schimbe purtările. *Socotiți acum, care de cine să asculte mai întâi?*” (p. 90);

„Iar omul cu socoteală vicleană e acela care-și dă cu voia toată tinerețea dracilor, rămânând ca lui Dumnezeu să-I dea o bătrânețe distrusă. *Nu-i va fi zvârlită și bătrânețea laolaltă cu tinerețea?*” (p. 119);

„Primejdia comună s-a arătat în lume, unirea creștinătății întârzie. *Doamne, până când?*” (p. 123);

„Mintea însă se trezește că a fost furată de gând străin și că se află în altceva, decât în ceea ce-i era dat după fire; iar când își dă seama de ea însăși și de cele în care se află, avem lupta cea de gând la o clipă hotărâtoare. *Se va învoi mintea să meargă după momeală mai departe, sau se va întoarce de la dânsa?*” (p. 174);

„*De unde atâta pustiire?* De la o clipă fără de Dumnezeu a minții, clipă în care vrăjmașul i-a furișat undița iadului pe gât, învăluită meșteșugit într-o momeală a unui lucru sensibil al lumii de aici.” (p. 179);

„Preoții au grija de-a îndupleca pe oameni în vremea rânduită întoarcerii, ca să nu cadă din milostivire sub strivirea dreptății. Lor li s-a dat marele dar să ierte în numele lui Dumnezeu. Mare, covârșitor de mare dar. *Oare de ce nu-l pricep oamenii?*” (p. 284).

IV. Metafora argumentativă – strategie argumentativă

Tot textul *Cărării Împărăției* este presărat cu metafore argumentative. În literatura de specialitate, se consideră că se poate vorbi despre „presiunea

metaforei legată de efectul interpretării”, deoarece, acest tip de metafore reprezintă „rezultatul unei deducții” (Rovența 2000: 119). Oferim, spre ilustrare, câteva fragmente din textul analizat care conțin metafore cu rol argumentativ:

„Așa suntem și noi în condițiile vieții acesteia, *o candelă cu untdelemn și fitil, dar încă neaprinsă.*” (p. 148);

„Așa prinde putere viața religioasă din chiar neputința omenească. Iată prilej de câștigat la nivel înalt. Și totuși *talazurile mării înfuriate de patimi* iarăși vin și izbesc în *pereții corăbiei și în digurile portului...*” (p. 156);

„Începătorii trebuie să stea cu mintea de strajă la *porțile sufletului*, ca să nu intre ca un foc bucurie străină *în cetate.*” (p. 201);

„Cine știe, dacă nu El are de adus în viața pământească, în *fluviul timpului*, atâtea fețe omenești, încât numărul lor să împlinescă toate posibilitățile de configurație câte le oferă structura noastră genetică?” (p. 236-237);

„Suntem prin urmare de obârșie spirituală, fapte spirituale, trimise vremelnic într-o *închisoare de carne și oase*, și împlinind un destin, între ceilalți fii ai lui Dumnezeu și frați ai noștri.” (p. 237);

„De altfel, ochii, urechile, nările și gura sunt zone erogene; tot atâtea *porți de cremene și iască* în care mediul din afară lovește cu amnarul în mediul dinlăuntru și-l aprinde cu *scânteile poftelor spre văpaia faptelor.*” (p. 241);

„Cam așa sunt gândurile de hulă: *răbufniri de păcură în raza de soare.*” (p. 255).

V. Acumularea – strategie argumentativă

Autorul *Cărării Împărăției* își susține tezele avansate și prin utilizarea procedurii *acumulării*, care, în literatura de specialitate, este definit ca „un procedeu retoric care face legătura între o varietate de structuri care se caracterizează printr-o asemănare sintactică și semantică doar parțială” (t. n.) (Dascălu 2004 II: 147). Oferim câteva exemple de acumulare identificate în diverse părți de discurs cu funcție argumentativă:

„Atunci suntem născuți a doua oară din apă și din Duh – Botezul; atunci suntem miruiți *pe frunte, pe ochi, pe obraz, pe gură, pe gât, pe umeri, pe mâini, pe glezne*, cu a doua Taină creștină – Sf. Mir;” (p. 145);

„*Dumnezeu, nemurire, înviere, judecată, diavol și iad*, – astea-s vorbe de amețire a minții, bune pentru proști.” (p. 209);

„Iar a doua e ocârmuirea la care leagă și slujirea omenească; *ocârmuirea atârânătoare de om, iubitoare de om, hotărâtoare de om.*” (p. 278);

„Dezechilibrul, haosul și anarhia sunt cam același lucru; *o schimonosire, o degenerare, un accident, un păcat colectiv.*” (p. 283).

D. Particularități pragmatice

I. Indicații, interpretări (între paranteze, între liniuțe grafice) ale autorului, cu rol persuasiv

Asemănătoare indicațiilor conversaționale notate între paranteze, care apar în corpusurile de limbă vorbită nedialectală, cu ajutorul cărora se indică

coordonatele contextului de enunțare, indicațiile care apar în textul *Cărării Împărăției* exprimă dorința și nevoia autorului de a-și explica, pe de o parte, și de a explica destinatarului textului, pe de altă parte, variatele probleme avansate în vederea teoretizării, parantezele sau liniuțele grafice conținând interpretări ale lui Arsenie Boca menite să persuadeze destinatarul. Existența acestor indicații de natură discursiv-interpretativă creează impresia desfășurării unui dialog între autor și destinatar. Aceste indicații ale autorului se constituie în *mărci ale adresării directe către destinatar*:

„Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile protivnicului, n-a urât pe fariseii puși la lucru de el (*căci cum ar fi făcut-o, fiind prin fire bun?*)” (p. 30);

„Când războiul nevăzut între iubire și ură a ajuns aici, Iisus bate pe diavol – *tot ca om, să nu uităm* – prin neputința și neprețuirea trupului.” (p. 32);

„Firește că și noi în lupta cu patimile – *treabă de începători, dar care poate ține o viață întreagă* – trebuie să dăm cu el o luptă în duh.” (p. 33);

„Însoțitorul regelui însă, cuprins de duhul rău, care cerea moarte de om, nu se lăsa bătut ușor, de aceea regele îi spune de mai multe ori același cuvânt. (*E știut că pentru a scoate un gând rău din mintea cuiva, trebuie să i-o învâluie de foarte multe ori cu cuvântul bun, ca s-o izbăvești din robia gândului străin. Asta-i calea cea mai lungă: de la urechi la inimă.*)” (p. 45);

„Căci de la amândouă acestea, care sunt împletite întreolaltă în chip pământesc, se depărtează Duhul Domnului, adică contemplația și cunoștința duhovnicească, în locul lor venind duhul rău, adică cugetul pământesc, care chinuiește cu tulburările și zvârcolirile neîntrerupte, proprii celor supuse vremii și stricăciunii, ca pe unele ce-s scuturate de boala nestatorniciei gândurilor. (*Tare se potrivesc acestea la înfățișarea vremii noastre, când oamenii s-au răzvrătit împotriva Duhului, de aceea nu mai e literă să-i împace.*)” (p. 61);

„Pe urmă numai singur Dumnezeu știe – *și precum știe și face* – dacă pentru cineva e mai de folos viața, sau mai mult îi folosește mutarea din viața aceasta.” (p. 110);

„Deci, cu prilejul târcoalelor morții în jurul vieții sale, Dumnezeu în atotștiința Sa, văzându-l că s-a îndreptat pe calea bună pentru toate zilele lui pe care le-ar mai avea – *dacă ar fi cuminte* – în chip nevăzut și minunat îl scapă de moarte sigură.” (p. 110-111);

„Știam și până la El că avem o obârșie divină, că suntem nemuritori cu sufletul, că este un singur Dumnezeu, spiritual, nevăzut – *știau acestea și dacii lui Zalmoxis de pe meleagurile noastre* –, dar cu venirea lui Iisus Hristos, ca Om între oameni, în istorie, se repară structural firea omenească.” (p. 145);

„Deci când împrejurările te aduc în situația să vezi limitele rațiunii, cataclismul în față, puterile răului dezlănțuite, nu tremura căci nu ești singur: este Cineva nevăzut cu tine, în tine, care stăvilește haosul, iar pe tine te crește mai presus de om, împrumutându-ți și ție nimbul divinității. (*Să nu pierdem din vedere că aci se descriu însușirile și rosturile majore ale creștinismului, într-o concepție fundamentală, totală, despre viață și lume. Și, ceea ce se schițează aci sunt doar linii extrem de sumare față de infinita lor bogăție și frumusețe în trăirea lor autentică.*)” (p. 147);

„Stăruim în tot chipul cu puțință asupra unirii lui Hristos cu fiecare din puterile sufletului, precum și asupra puterilor înseși, pentru că mântuirea – *singurul bun ce ne*

trebuiește cu adevărat – este, pe rând: o lucrare și a minții, și a voinței, și a dragostei;” (p. 169);

„Ne trebuie – grăind mai pe înțeleș – mai multă inimă în minte și mai multă minte în inimă, căci altfel, fără lucrarea de unire a preafericitului nume, o iau razna și inima și mintea.” (p. 194);

„Din această schemă tehnică, putem înțelege, pe rând, următoarele: că instinctul, deși e fără minte, totuși nu poate trece la faptă, fără învoirea minții și fără încuviințarea câtorva cenzeni. (*Ce bine ! Și ce rău, când însăși stăpânirea minții e coruptă și cenzena cumpărată!*)” (p. 241);

„De aceea preotul – care se înțelege că trebuie să fie un drept – e numit chiar mai mult decât atâta;” (p. 284).

II. Strategia persuasivă a citatului

În textul *Cărării Împărăției*, prevalează tehnica citatului, citatele din Sfânta Scriptură fiind oferite de către Arsenie Boca după ediția din 1936 a Sfintei Scripturi și ediția din 1939 tradusă de Preoții Prof. Vasile Radu și Gala Galaction, cu scopul de a persuadea destinatarul:

„Cuvintele Evanghelistului ne descriu și această latură a războiului, căci zice: «Și după ce sfârși toată ispita, diavolul se depărtă de la El, până la o vreme.»” (p. 30);

„Iată cuvintele Sf. Maxim Mărturisitorul despre acest numit al doilea fel de ispită pe care l-a avut Mântuitorul de învins: „După ce, așadar, prin biruința asupra primei ispite, cea prin plăcere, a zădărnicit planul Puterilor, Căpeteniilor și Stăpânilor celor rele, Domnul le-a îngădui să-și pună în lucrare și al doilea atac, adică să vină și cu încercarea ce le mai rămăsese, cu ispita prin durere.” (p. 30);

„Dar Sf. Pavel zice: «Ocărâți fiind, binecuvântăm; prizoniți, noi răbdăm, huliți, noi mângâiem; ca o lepădătură ne-am făcut, gunoiul tuturor până astăzi»” (p. 34);

„Iar prorocul care-l înfricoșase, zise îndată: «Și Domnul a ridicat (acum) păcatul de deasupra ta și tu nu vei muri.»” (p. 41);

„După Sf. Marcu Ascetul: «Dacă cineva, păcătuiind în chip vădit și nepocăindu-se, n-a pătimit nimic până la moarte, socotește că judecata lui va fi fără milă acolo.»” (p. 56);

„Iar Sfântul Marcu Ascetul spune toate acestea pe scurt: «Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit.»” (p. 64);

„Cuvintele sfântului ne învață: «Pentru greșeala dintâi s-a furișat în trup legea păcatului care este plăcerea simțurilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului, rânduită spre desființarea legii păcatului. Cel ce știe că moartea s-a ivit din pricina păcatului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul lui când vede cum e stinsă legea păcatului în trupul său, prin diferitele strâmtorări, ca să primească în duh fericita viață viitoare. Căci știe că nu se poate ajunge la aceea de nu e golită mai înainte din trup, ca dintr-un vas, încă din viața aceasta, legea păcatului, susținută prin înclinarea voinței spre el. Cel ce nu primește întâmplările care îl depărtează de patimi, acela fuge de ceea ce nu trebuie să fugă.»” (p. 101-102);

„Iată întărirea acestora prin cuvântul Sf. Marcu Ascetului: «Prin Botez ni s-a dat Harul, însă stă ascuns în chip nearătat, așteptând ascultarea noastră și împlinirea poruncilor, pentru care am primit putere prin el.»” (p. 142);

„Sf. Maxim merge până acolo, încât spune: «Ființa virtuții din fiecare este Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu, căci ființa tuturor virtuților este însuși Domnul nostru Iisus Hristos.»” (p. 143);

„Sf. Maxim Mărturisitorul spune: «Până la sfârșitul lumii pătimește tainic purerea cu noi, pentru bunătatea Sa și după măsura suferinței aflătoare în fiecare.» (p. 159).

III. Mărci discursive

În țesătura textului avut în vedere, pot fi identificate diverse tipuri de mărci discursive cu variate roluri pragmatice: marca discursivă *deci*, cu rol de tematizator, diferite mărci pragmatice ale organizării discursului, tipuri de mărci discursive ale sporirii atenției destinatarului, mărci ale conexiunii diverselor părți de discurs, mărci discursive ce introduc o informație cu vădit caracter explicativ, relaționând, în același timp, explicația de discursul anterior:

1. Marca discursivă *deci*, cu rol de tematizator¹⁷

Marca discursivă *deci* are, în textul analizat, funcția pragmatică de a sintetiza ceea ce s-a afirmat anterior, în discurs, relaționând sinteza marcată prin *deci* de discursul anterior:

„Sufletul are și el o parte pătimeșă, care, prin neglijă, năvăindu-se cu viața cea trupească, așa se învoiește și se leagă de tare cu plăcerea din lumea aceasta, încât n-ar mai vrea să-i moară trupul, ci ar vrea să fie veșnică viața aceasta vremelnică. Poate că și de aceea a lăsat Dumnezeu viața aceasta așa de necăjită, ca să ne mai și săturăm de ea. *Deci*, ca niște dezlegați de plăcerile vieții, mai fericiți sunt săracii, ca bogații.” (p. 23);

„De aceea, socotind piedicile mântuirii la justa lor valoare, spunem că în calea mântuirii sau a întoarcerii noastre Acasă se mai ridică o stavilă: vrăjmașul însuși, puterea răului în persoană, sau îngerul rău. Mândria lui nu poate răbda bătaie; acesta-i chinul păcatului său, că totuși trebuie s-o capete. *Deci*, dacă a fost bătut când se lupta cu noi din afară, prin gura lumii, dacă a trebuit să fugă rușinat, după zeci de ani de lupte dinăuntru, din trup și suflet, atunci sufletul și mintea, făcându-se curate, îl prind în prezența nevăzută.” (p. 25);

„Această desăvârșire urmărită și așteptată de Dumnezeu de la om, ni s-a revelat, ni s-a dat model în persoana clară și reală a lui Iisus Hristos, a Dumnezeu-Omului. De aceea El e Calea și naturală și supranaturală a desăvârșirii. Iisus Hristos nu avea nevoie de mântuirea Sa, dar fără pogorârea Sa, în trup de om re-creat, născut afară de calea păcatului, mântuirea noastră ar fi fost cu neputință; ori noi eram și suntem cei ce avem nevoie de mântuire. *Deci* pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, simțită de noi ca o credință arzătoare de mântuire, ni s-a arătat și ni s-a arătat ca model de viață persoana reală a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.” (p. 26);

¹⁷ În opinia lui S. Stati, rolul tematizatorilor este acela „de a sintetiza conținutul unei propoziții anterioare, deci de a sintetiza o informație semantico-sintactică anterioară” (t. n.) (Stati 1996: 273).

„Înainte de Dumnezeu adevărata virtute e smerenia care tămăduiește, curăță și întoarce toate spre pace. *Deci*, când amărăciunea încercării și-a împlinit lucrul, iarăși întoarce Dumnezeu toate spre bucurie.” (p. 47);

„Noi, slujitorii Săi, nu purtăm preoția noastră, sau preoția legii vechi, ci purtăm și propovăduim preoția împărătească a lui Iisus Hristos. *Deci* nu chemăm pe oameni cu chemare de om, ci Dumnezeu preamiloștivilu își cheamă copiii, prin graiul omenesc al slugilor Sale văzute.” (p. 88-89).

2. Mărci pragmatice ale organizării discursului

Pot fi identificate, în desfășurarea textului propus spre analiză, tipuri de mărci discursive prin intermediul cărora autorul structurează discursul¹⁸:

„Cu acest potrivit a avut Iisus o luptă îndoită, *una* prin ispitele plăcerii și *a doua* prin încercările durerii.” (p. 27);

„*Pe de altă parte*, ispititorul, duhul cel rău, cearcă și pe rege, îndemnându-l să despartă poporul în două tabere, una a lui și alta a fiului său și să se bată împreună, ca să-și apere tronul, ceea ce ar fi pricinuit multă vărsare de sânge.” (p. 43);

„Zguduirea aceasta are semnificație și urmări; *odată* dovedea dezechilibrul lui nervos, iar *al doilea*, acest dezechilibru crește într-un moment de spaimă și, de-acum încolo, faptele lui sunt din ce în ce mai demente.” (p. 65-66);

„Iată prin urmare că încercările și neliniștile vremii au și ele un rost: ne provoacă la găsirea sensului ce-l avem în Dumnezeu, ca ultimul reazim etern al liniștii, iar *pe de altă parte* ne conduc la găsirea de noi înșine, ca făpturi renăscute în Dumnezeu și ajunse la libertatea spiritului.” (p. 159);

„Pentru ca să înfrâneze pe om de la o cădere ca aceasta, Dumnezeu l-a numit iconom nedrept, *pe de o parte*, pe motivul că n-are proprietatea absolută, ci numai proprietatea relativă; iar *pe de altă parte*, ca să-l ferească de căderea în nebunia îngerului rău.” (p. 299).

3. Mărci ale sporirii atenției destinatarului

Arsenie Boca utilizează, în mod frecvent, mărci discursive prin intermediul cărora reușește să mărească atenția destinatarului asupra celor relatate în discurs:

„*De aceea zic*, cine vrea să vadă pe Domnul în veacul fără de sfârșit, după înviere, trebuie să meargă cu El toată calea, iar nu numai până la un loc, sau numai până la o vreme.” (p. 27);

„*Noi însă zicem*: unde este fericirea aceea, să cădem și noi în «primejdia» în care a căzut Dumnezeu; iar de nu ne primejduim pentru Dumnezeu e semn că nu suntem vrednici.” (p. 27);

„*Pricepem prin urmare* că ucenicul sau credinciosul e dator cu ascultarea din dragoste către duhovnicul său, căci fără darul acestuia e cu neputință izbăvirea de neazuri și mântuirea.” (p. 39);

¹⁸ Cu același rol de organizare a discursului, occură, în textul *Cărării Împărăției*, diverse *elemente deictice discursive*: „*Ajunși la acest loc al depănării cuvântului*, e bine să mai lămurim câteva lucruri, dintre care cel dintâi e îndreptarea părerii greșite ce o au unii creștini despre «mântuirea în dar», pe care a câștigat-o Iisus Hristos pentru noi.” (p. 34).

„Înțelegem de aici, că atâta vreme cât ținem păcatele nemărturisite, ascunse cu voia, atâta vreme atârnă pedeapsa lor asupra noastră, ca o sabie care stă să cadă peste viața noastră.” (p. 42);

„Să nu uităm însă că una e lupta și suferința omului mărturisit și alta e suferința omului nemărturisit.” (p. 42);

„Să fim înțeleși: încercările acestea nu-s pedeapsă, ci școală, lumină pentru minte și milă de la Dumnezeu.” (p. 49);

„Zic însă: cine vrea să urmeze pe Domnul și să se asemene cu El, în cruce să se asemene, și, cât poate să cuprindă firea omenească, asemenea cu El va fi.” (p. 55);

„Trebuie să arătăm că, dacă în vremea când avea Duhul lui Dumnezeu n-a vrut să se îndrepte, acum, muncit de diavol, îi va fi cu atât mai greu să se îndrepteze, dacă nu chiar cu neputință” (p. 65);

„Să fim înțeleși: Biserica nu tăgăduiește spiritismul, ci-l oprește.” (p. 67);

„Și iarăși mărturisim: că Dumnezeu n-are pe nimeni de pierdut.” (p. 77);

„Se poate spune și așa: orice silință spre împlinirea poruncilor e o nevoiță a virtuții.” (p. 142);

„Să luăm însă un alt aspect. Dacă omul călătorește neatent cu tranzitul său, poate ajunge la crize, la dezechilibru, la îndrăcire: pradă a unui duh rău, sau a unor puteri rele, care-l scot clinic dintre oameni.” (p. 149);

„Să ne apropiem acum de o analiză concretă a tensiunii dintre minte și patimi.” (p. 155);

„Reținem de aici că și moartea e o poruncă, ce ne izbăvește desăvârșit de nestatornicia firii.” (p. 158);

„Dar, să nu uităm: numai după ce ei, prin nevoițele cele de bună voie, au scos toate puterile sufletului din robia lucrării contra firii și le-au adus la lucrarea potrivită cu firea, spre care le erau date.” (p. 201-202).

4. Și, iar, drept aceea, de aceea – mărci ale conexiunii diverselor părți de discurs

Mărcile *și, iar, drept aceea, de aceea* au, în textul *Cărării Împărăției*, rolul obișnuit al oricărui tip de marcă discursivă, și anume, acela de a relaționa diverse părți de discurs¹⁹:

„El umblă nevăzut de oamenii cu ochi de lut, căutând mereu pe frații Săi, pândind și alergând după fiecare ins, «până-i va prinde pe toți cei ce se vor mântui, ca pe Pavel», și neavând odihnă până nu-i adună pe toți Acasă. Și acesta o face mereu, în fiecare veac de oameni până la sfârșitul lumii.” (p. 35);

„Când dreptatea lui Dumnezeu se întoarce asupra noastră a sosit vremea de plată sau ispășirea. Ispășirea nu-i o pedeapsă de la Dumnezeu, ci un mijloc de înțeleptire, o îndreptare mai aspră. *Iar* fiindcă dreptatea lui Dumnezeu mereu ne ține cumpănă între faptă și răsplată, putem vorbi chiar de legea dreptății, ca de o lege milostivă, prin care ne curățim de petele faptelor rele.” (p. 41);

¹⁹ În acest sens, B. Fraser este de părere că mărcile discursive reprezintă „o clasă de expresii care semnaleză felul în care vorbitorul intenționează să relaționeze mesajul de bază cu discursul anterior” (t.n.) (Fraser 1990: 387).

„Dar când nu ne cunoaștem vinovățiile, ne înșelăm după părerea noastră cu «dreptatea» pe care n-o avem, și necunoscându-ne, nu răbdăm cele ce vin peste noi, cu rânduiala lui Dumnezeu. *Drept aceea*, când auzi pe cineva făcându-te tobă de ocări și blesteme, nu te pripi cu mintea și nu sări cu gura, răspunzându-i ce nu trebuie.” (p. 45);

„Ne-a adus Dumnezeu din neființă la ființă, dar să ne mântuiască nu poate fără noi. *Drept aceea*, în tot felul ne cheamă ca să-L cunoaștem ca Tată și pe noi întreolaltă ca frați și fii ai aceluiași Părinte.” (p. 86);

„Și va fi judecata, căci fărădelegile au adus potopul și fărădelegile strigă și grăbesc judecata. *Drept aceea*, văzând că s-a luat pacea de pe pământ, dar timpul încă nu ni s-a luat, cu glasul lui Dumnezeu chemăm pe toți oamenii de pretutindenii să se pocăiască, pentru că a hotărât o zi în care va să judece lumea!” (p. 127);

„Americanul cu musca nu s-a mulțumit numai cu studierea caracterelor exterioare, rezultate din împerechere, ci a căutat să pătrundă mai ales în mecanismul causal sau genetic al eredității. *Drept aceea*, ajutat de unelte și colegi, a ajuns să stabilească într-un mod care exclude îndoiala, că elementele ultime, de care depinde ereditatea deosebitelor caractere, sunt părțile infinite de mici pe care le-a numit «gene», aflătoare în nucleul celulei germinative.” (p. 219);

„Ori toate celelalte păcate, ce le-ar putea face omul, adunate la un loc, sunt mai mici decât acesta singur. *De aceea*, din milostivire mai presus de înțelegere pentru mulțimea neputinței lor, nu-i bagă Dumnezeu în cuptorul smereniei, că nu rabdă neghina o probă ca aceasta, ci vor merge în osândă, dar nu în osânda cea mai mare, ca ucigașii de sine.” (p. 56);

„Căci cu adevărat a fugit mintea omului care o viață întreagă nu face altceva decât să stingă glasul conștiinței. *De aceea* nu vrea Dumnezeu să ieși din viața aceasta, fără să știi și tu că ți-ai omorât sfătuitoarea cel mai bun, ce-l aveai la îndemână pretutindenii, și nu te lasă să pleci fără să vezi, încă de aici, unde te vei duce.” (p. 87-88);

„Nestatornicia firii omenești, cu trecerea de vreme, cu venirea pe lume a altor rânduri de oameni, făcu să pălească, ba chiar să se și stingă această lumină a suferinței, aprinsă de urgiile istoriei. *De aceea* năpăstuirea vremilor se dezlanțuie cam în fiecare rând de oameni.” (p. 97);

„El însă nu era născut prin voia oarbă a instinctelor, ca să vină cu perdeaua groasă a păcatului pe ochii minții, ci ochii Lui aveau nealterată străvederea absolută a lumii. *De aceea* singura concepție fără greșală și izbăvită de relativitate o are numai Dumnezeu – Absolutul –, începutul și finalitatea lumii. El e singurul a cărui concepție face din haos, cosmos.” (p. 148).

5. Căci, că – mărci discursive ce introduc informații cu vădit caracter explicativ, relaționând, în același timp, explicația de discursul anterior

Mărcile *căci* și *că* nu au, în text, exclusiv rolul de a introduce informații ce includ explicații suplimentare ale autorului, ci și funcția discursivă de a relaționa explicația de discursul anterior:

„Uitaseși să ți le mărturisești, să te dezlegi de vina lor, și iată, și se aduc aminte. *Căci* prin cei apropiați primim arsurile cele mai curățitoare, – știut fiind că nu este nedreptate la Dumnezeu.” (p. 46);

„Acestea sunt semnele răbdării, dar mai presus de acestea este a se socoti pe sine pricina încercării. *Căci* multe din cele ce ni se întâmplă, ni se întâmplă spre îndrumarea noastră, sau spre stingerea păcatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenției prezente, sau spre ocolirea păcatelor viitoare.” (p. 19);

„Deci, ca niște dezlegați de plăcerile vieții, mai fericiți sunt săracii, ca bogații. *Căci* bogatul zice: «Acum, suflute, ai multe bunătăți, adunate pe mulți ani: mănâncă, bea și te veselește.»” (p. 23);

„Așa se face că sunt oameni păcătoși care n-au necazuri. Pe aceștia i-a lepădat Dumnezeu. *Căci* știindu-le firea, precum că nu au leac și nu pricep nimic din ocârmuirea Sa, îi lasă în păcatele lor.” (p. 55);

„Nu fericiți, așadar, pe cei ce n-au necazuri în lumea aceasta. *Căci*, cunoscându-i Dumnezeu că n-au minte să-I înțeleagă căile, nu le mai rânduiește o îndreptare prin încercări în lumea aceasta, ci osânda în cealaltă.” (p. 56);

„Dacă năzuim spre Dumnezeu, pe El Îl moștenim și viața veșnică; iar dacă înclinăm spre firea pieritoare, vom pieri de la fața lui Dumnezeu și cu cel rău vom petrece fără de sfârșit. *Căci* noi suntem pieritori cu firea pământească, dar nemuritori cu firea cerească; veșnicia noastră însă de noi atârână unde s-o petrecem.” (p. 86);

„Dar cu Hristos, da; însă nu e nici atunci altă biruință, ci tot aceeași, prelungindu-se în vreme și înmulțindu-se cu luptătorii. *Căci* Iisus Hristos împlinește ceea ce ne lipsește nouă: ne-a dăruit o a doua naștere, iertându-ne de prima;” (p. 140-141);

„Față de această de necrezut perspectivă a valorii omului, nu strică să o facem și mai luminoasă printr-un contrast de cuvinte. *Căci* după cum unii ridică până la Cer valoarea omului, alții caută să-i coboare până la pământ toată însemnătatea sa.” (p. 149);

„Trebuie trecute vămile, rușinând încă de aici, de pe pământ, pe vameșii văzduhului, ca la mutarea noastră dincolo, cunoscând ei focul dumnezeiesc ce a ars lucrurile lor din noi, să nu ne poată opri cu vreo datorie neplătită din vremea de acum, vreme rânduită încercărilor. *Că* așa zic Părinții, că vremea de acum spre pocăință ne e dată.” (p. 54).

IV. Elemente deictice utilizate ostensiv: interjecțiile prezentative

Unele elemente deictice sînt utilizate, în textul analizat, nu numai simbolic, ci și gestic. Un exemplu de elemente deictice utilizate ostensiv este cel al interjecțiilor prezentative și, dintre acestea, cel al interjecției prezentative *iată*:

„*Iată* cum, din neascultare și nepocăință, începe calea pierzării care-l duce până în fața morții, lipsit de orice pietate și prăbușindu-l în pierzarea veșnică.” (p. 77);

„*Iată* de ce, neștiindu-ne sfârșitul, suntem datori a ne afla mereu în pocăință, ca într-însa să fim socotiți în veci.” (p. 102);

„*Iată* de ce toată grija și rugăciunea să ne fie să-i primească Dumnezeu în locașurile dreptilor pe cei ce ne-o iau înainte, scăpând, cu orânduire dumnezeiască, din învelitoarea vieții celei deșarte.” (p. 113);

„Cât se poate prinde de minunea acestei Sfinte Taine, *iată* spunem că ea lucrează revenirea oamenilor la nerăutatea pruncilor.” (p. 116);

„*Iată* sfatul de primejdie care-i încâlcește pe oameni în rele și-i bagă în toate necazurile și în tot întunericul, iar mâine, poimâine, ca niște storși de vlagă, nu mai sunt buni de nimic.” (p. 119);

„*Iată* mai pe înțeleș graiul rugăciunii Mântuitorului, pentru creștinătatea de peste veacuri și de peste tot pământul, prinsă pe cât s-a putut, în sunetul acestor șapte surle...” (p. 127);

„*Iată* cercul vicios pe care-l strângeau cu putere, asupra firii omenești, Domniile și Stăpâniile întunericului, îmbrăcându-se pe ascuns în simțirea cea după fire și povârbind-o spre o lucrare contra firii și contra ascultării de Dumnezeu.” (p. 133);

„Făptura noastră cea sufletească sau duhovnicească se unește cu Hristos, iar El se face – așa-zicând – Duhul nostru. *Iată* pe scurt ce este tămăduirea firii noastre, sau înnoirea omului.” (p. 142);

„Deci *iată* că iarăși și de la cumpăna minții atârnă reușita sau nereușita strădaniei lui Dumnezeu cu desăvârșirea noastră.” (p. 156);

„*Iată* cum s-a furișat în sfatul minții legea păcatului, care este plăcerea simțurilor și pentru care s-a hotărât moartea trupurilor, ca nu cumva răutatea să fie nemuritoare.” (p. 213).

V. Structuri emfaticе. „Frazеle scindate sau clivate”

„Frazеle scindate sau clivate” (Metzeltin 2011: 160) reprezintă, în textul pe care îl avem în vedere, „strategii ale emfaticării la nivelul sintactic” (Metzeltin 2011: 156). Elementul emfaticat de către autor este substantivul cu funcția sintactică de subiect, care este situat după verbul copulativ *a fi*, în cadrul frazei scindate:

„*Ceea ce urmărește Dumnezeu în tot chipul e mântuirea sau întoarcerea noastră duhovnicească spre El și Acasă, chiar dacă mai rămânem și în viața aceasta.*” (p. 101);

„*Ceea ce însă trebuie combătut, în lumina analizelor de până acum, este aroganța științifică, dogmatismul ei îngust și miop, viciile pe care, de altfel, adevărații savanți nu le practică niciodată.*” (p. 234);

„*Ceea ce încercăm aci, e o scufundare în străfunduri, o experiență existențială.*” (p. 254).

Concluzii

Studiul nostru scoate în evidență și analizează principalele particularități *morfologice, sintactice, retorice și pragmatice* ale cărții lui Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*. Între particularitățile *morfosintactice*, au fost selectate spre a fi luate în discuție *structuri analitice, la nivel morfologic*, de tip *locuțiune verbală*, tipuri de *structuri analitice, la nivel de flexiune* (vezi, în acest sens, A. *Particularități morfologice, II. Diateza, III. Infinitivul și IV. Viitorul*), un tip de *structură analitică la nivel sintactic* (vezi, în acest sens, B. *Particularități sintactice, I. Predicatul complex*) etc. Dintre particularitățile *retorico-pragmatice*, au fost analizate *anafora, chiasmul, întrebarea (retorică) ca strategie argumentativă, metafora argumentativă, strategia persuasivă a citatului*, diverse tipuri de *mărci discursive* cu variate roluri pragmatice: marca discursivă *deci*, cu rol de *tematizator*, diferite *mărci pragmatice ale organizării discursului*, tipuri de *mărci discursive ale sporirii atenției destinatarului, mărci ale conexiunii diverselor părți de discurs, mărci discursive ce introduc o informație cu vădit caracter explicativ, relaționând, în același timp, explicația de discursul anterior* etc.

Izvoare

Boca, Arsenie, *Cărarea Împărăției*, Ediția a V-a, ediție îngrijită de Preot Conf. Dr. Simion Todoran și Monahia Zamfira Constantinescu, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, Deva, 2006, 358 p.

Bibliografie

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, București, 2005, vol. I, *Cuvântul*; vol. al II-lea, *Enunțul (=GALR)*.

Dascălu, Valentina, *Manipulation through Words: rhetorical Devices in political and religious Speeches*, în Horia Hulban (editor), *Style in Language, Discourses and Literature*, Editura Lumen, Iași, 2004, vol. al II-lea.

Fraser, Bruce, *An Approach to Discourse Markers*, în *Journal of Pragmatics*, 14, 1990.

Frâncu, Constantin, *Formele verbale și pronomiale cu î-protetic în limba română*, în *Dacoromania, Jahrbuch für östliche Latinität*, V, 1979-1980, Freiburg, 1982.

Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.

Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iași, 1997.

Metzeltin, Michael, *Gramatica explicativă a limbilor romanice. Sintaxă și semantică*, Traducere Dinu Moscal, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011.

Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controversate, noi interpretări*, Editura Humanitas Educational, București, 2003.

Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea. Modele și strategii*, Editura Bic All, 2000.

Stati, Sorin, *La semantica delle relazioni transfrastiche*, în *Studi orientali e linguistici*, 6, 1995-1996, Università degli Studi di Bologna, 1996.

Stati, Sorin, *Teorie și metodă în sintaxă*, Editura Academiei, București, 1967.